



Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. 4.

V Ljubljani, 1. aprila 1895.

Leto XXV.

Pred svetim križem.

O sveti križ!

Rešitve naše drag pomnik,
Ti prave vere čvrst branik —
Ti naš ponos si, naša slava,
Vojakov Kristovih zastava.

O sveti križ!

Rešitve naše drag pomnik,
Razumu treznemu svetlik —
Ti nam jasniš življenja pota,
Ko nam temni jih skrb in zmota.

O sveti križ!

Rešitve naše drag pomnik,
Ti bolnim dušam si zdravnik —
V potrta srca liješ upa,
Nedolžna ti varuješ strupa.

O sveti križ!

Rešitve naše drag pomnik,
Pravičen ti nam boš sodnik,
Ko svit nam tvoj odpre grobove,
In k sodbi tromba nas pozove.

Jos. Volc.

Jamnikov stric.

(Povest. — Spisal Kajtimar.)

IV.

Pri Jamnikovih so povečerjali in odmolili. Ančka je brž hitela na vrt, kjer so se že zbirale vsakovečerne pevke in pevci. Jožek je pa še pobiral po krožnikih čespljeve pečke in jih stresal v »svojo« skledico, to je v tisto, iz katere je zajutrekoval, kadar ni jedel pri družini.

»Poglejte, mati«, pokazal je vesel pečke materi, »koliko jih imam! To bo jedrc!« Jožek je namreč kaj ljubil čespljeva jedra.

»Veliko, veliko«, pritrdijo mu mati. »Toda dolgo se ne boš gostil ž njimi; češplje nam bodo kmalu pošle«. In zamišljeno so se obrnili k očetu, češ, kakšna božja stvar je neki to, da tako hitro izginjajo češplje. »Vsako leto smo jih imeli dovolj do novine, a letos kar pohajajo in pohajajo, pa jih pol tolikrat ne skuham, kakor včasih.«

»I, ne sušé se menda ne«, menili se niso oče mnogo za tožbo. »Ti bi seveda rada, da bi jih bilo vedno več ali vsaj nikoli nič manj; pa je že tako, da je vsak kupček manjši, če le jemlješ in jemlješ od njega.«

»Kako pa! Kaj misliš, da ne vem, koliko se pozna, če jih denem jedenkrat v lonec?« trdili so mati iz izkušnje.

»No, kaj imate?« vpraša stric vstopivši.

»O, nič posebnega«, odgovoré oče. »Ona pravi, da češplje nimajo nobenega teka. Saj veš, v tisti skrinji so, pred tvojo sobico.«

»Lepa reč, lepa reč — na vse zadnje me boste še dolžili, da jih jaz kradem in jém prav na skrivnem!« pošali se stric dobrovoljno, potem pa pristavi resno: »Malo pogledjte včasih, morda najdete kje kaj pečkâ. Sicer pa tudi mene nekaj teži, no, pa saj se bo kmalu pokazalo, ali sklepam prav ali ne.«

»Pečkâ bom kaj dobila, kajpak! Jožek vse prežene, naj bi jih bilo še toliko in ne vem, kje«, zavrže Jamnikovka stričev nasvet.

»Ko so pa jedrea tako dobra!« zagovarja se Jožek. »Ali bi jih ne bilo škoda, Lucio?« obrne se k mlademu Italijanu, ki je sedel v poltemi za durmi.

»Škoda, škoda, meni so tudi všeč«, pritrdi mu brž le-ta ter se pomakne še bolj v kot.

»Jutri popoldne jih bova zopet tolkla«, daje mu upanje Jožek. »Da bi se le pri izkušnji dobro odrezal, pa bova pozobala vse, kar jih imam tu-le v skledici.«

»Pa res, jutri bode šolska izkušnja«, povzame stric. »Obkorej se že prične sv. maša? Toliko da nisem pozabil!«

»Ob osmih«, pové Jožek.

»Že prav, pojdemo skupaj. — Kaj meniš, ali te bo doletelo kako darilo? Ančka, vem, da ne bo prišla prazna domov.«

»Dve leti že ne delé nič več daril«, odgovoré oče namesto sinčka. »Samo gospod kapelan še včasih podarijo kak molitvenik.«

»Nič več?« začudi se stric. »Toda pridni otroci pa vendarle zaslužijo plačilo za celoletno pazljivost in vstrajnost. Nič več, kako je neki to? Jožek, ali imaš še tisti moj črnilnik?«

Jožek se je ravno pripravljaj, da bi se obtožil svoje nerodnosti, toda prehiteli so ga mati, češ, da vse pokvari, kar ni železno ali drugače trdno. »Na robu mize ga je imel nekaj tednov pred vašim prihodom k nam, pa ga je odrinil s komolcem na tla, da se je razbil na drobne kosce, in vse je bilo črno. Saj pravim no, in še rečem, naš Jožek bi potreboval človeka prav nalašč za to, da bi mu kupoval, kar poškoduje, poizgubi in potere. Kaj je tega, kar sem mu napravila novo držalo, pa že ni za nič. No, dobro, da se bo šola nehala!«

»Ali imate v mislih tisto držalo, ki je imelo obliko gosjega peresa?«
pozveduje stric.

»Tisto, tisto; petnajst novčičev sem dala zanj, češ, da bode za dolgo časa, ná, pa —«

»Jaz sem premišljeval, kako da Jožek tako baha z držalom — a pa ste mu je vi omislili! Kaj ne, nekaj dnij potem je bilo, ko sem prišel semkaj?«

»Kmalu nato, kmalu«, potrdi Jamnikovka.

»No, da le to vem«, oddahnil si je stric kakor sam zase, potem pa šel z Jožkom in Jamnikom na vrt, kjer se je razlegala v jasno noč:

»Veš, o Marija«

Kako je bilo pa naslednji dan pri izkušnji? Jožku in Ančki dobro. No, Jožku prav do cela dobro sicer ne, a vendarle dobro. Dvakrat se mu je pri krščanskem nauku nekaj zareklo, pa je brž popravil. Prvič je hotel povedati, da se je Kajnu tudi na obrazu poznala njegova nevoščljivost do brata Abela in je dejal: »Kajn je bil zelen in rdeč«, pa je brž predrugačil: »Zelen in suh«, še prej, predno je stric mogel reči: »Torej pisan«. Drugič je pa preveč hitro odgovoril, čez koliko časa je Kristus iz groba vstal. »Čez štiri tisoč let«, odrezal se je preurno, pa je pri občnem smehu sam sprevidel, da se mu je spodtaknilo, in zato odgovoril pravilno: »Tretji dan«. A drugače, kakor že povedano, šlo mu je vse gladko in izvrstno.

Ker sta bila torej Jožek in Ančka pridna v šoli, dasi ne obdarovana, ker ni bil nihče, pač pa oba pohvaljena, kupil jima je pozneje stric darila: Ančki krasno vezan »Vrtec«, Jožku pa železen črnilnik, dvanajst svinčnikov in škatljico peres.

Počitnice so se sedaj pričele, toda Ančka in Jožek sta vendar večkrat pogledala kako knjigo. Ančka kar ni mogla odložiti »Vrtca«, in tudi Jožek ga je rad prebiral, četudi je imel dovolj svoje šole. Vsak dan se je namreč pri stricu učil po dve uri ter se pripravljaj za mestne šole. Zakaj pri Jamnikovih so sklenili, da pojde jeseni Jožek v mesto, če bo le priden do tistega časa.

No, pa je bil res priden, in ne samo pri učenju, ampak pri vsakem delu. Pri učenju! Jej, kdaj je že znal začetek nemščine, to je, tisto znano: »Miza — tiš, riba — fiš itd.« Celo s stricem sta se že včasih kaj po nemško »udarila«. Seveda, Jožek je bolj poslušal in le kratko odgovarjal, a nekatero je tudi sam zinil. Seveda vpričo strica je govoril nemški strahoma; vse drugače pa mu je tekel jeziček, če sta bila z Ančko sama. Toda le-ta ga je le jezila in dražila. Če je prišla Ančka v stričevo sobico, in je bil Jožek sam ondi, brž jo je pobaral: »Bôs holst?« — »Bos hodiš, seveda — pa sedaj sediš bos«, ponagajala mu je sestra. In tako mu je, kakor pravijo, vsako pregriznila in vso njegovo nemščino slovenski tolmačila. Sprla se zaradi tega nista nikoli, temveč le smejala. — Ali vedno pa Jožek tudi ni tičal v stričevi sobici, čeprav je bil že na pol dijak. Tekal in delal je po senožetih, zlasti kadar so sušili in spravljali seno. Kako pa naj bi bil ostal sam doma, ko so bili vsi pri senu! Lucio mu je prve dni po izkušnji še doma delal družčino, pozneje je bil pa že tudi dober za delo in je tudi pomagal Jamnikovim.

Vročina je pojemala, Jožek se je naučil, kar mu je bil stric naročil, zato je šel sredi popoldneva za domačimi v senožet. Po poti so mu še šumele nemške besede po glavi: »Finden — fand — gefunden«, to se pravi: najti. Kar res zagleda na tleh lep nožek. Pobere ga, zveseli se ga in steče hitro, da bi oznanil svojo srečo. Ančki ga je najprej pokazal, potem materi, nazadnje še očetu. »Lep nožiček je«, pravijo oče, »kdo bi ga bil neki izgubil? Poprašaj strica, saj je menda njih prav tak.«

»O, stričev že ni! Stričev ima pisan rog, ta je pa gladek«, oporekal je Jožek, ker je dobro poznal stričev nožek.

»Le nesi ga jim kazat, morda so imeli dva«, zapovedó oče, in Jožek steče.

»Stric, stric, ali vidite, kaj sem našel?« klical je že od daleč proti senci, v kateri je stric bral. »Ali je vaš ta le nožek?«

»Moj že ni. Kje si ga pa našel?«

»Tam pri pregraji, predno se pride v ulice.«

»Čisto nov je še. Čegar je, gotovo se oglasi; le spravi ga.«

»Drevi se bo že zvedelo, saj iz vse vasi pridejo na naš vrt. — Vi ne veste, ravno sem ponavljal: ‚Finden — fand — gefunden‘, pa sem naletel na nožek.«

»Res?« pogleda ga stric živo, potem pa zmaje z glavo, češ, čudno.

Jožek se vrne k senu, malo pomaga, malo nagaja, malo je za napotje, stric pa gleda za njim. Kar mu obvisé oči na Luciju, ki je z dekle grabil nekoliko od drugih Jamnikovih ter večkrat segel v žep, kakor bi pogrešal neke stvari.

»Gospodinji češplje« — take so bile misli Jamnikovega strica — »meni, brž ko sem prišel, izgine goldinarski bankovec, sedaj petak, to je čudno. Res, da je Jožek velikokrat sam v sobi, res je, da je imel priliko krasti, toda da bi otrok tako nedolžnih očij izmikal, poleg tega se pa vedel tako zvito — to ni mogoče, to ni verjetno; preveč sem že videl sleparjev in poštenih, po krivem obdolženih ljudij. A Lucio, Lucio! Gledam za njim, pa do sedaj brez vspeha. Morda se oglasi za nož? — Bržkone je on tat, vendar če mu dokažemo, škoda bi ga bilo pognati po svetu, ta bi še visel. Kako bi se mu dali ozdraviti predolgi prsti? Toda najpoprej, ali je res on nož izgubil? No, saj nisem novinec v preiskavah.«

Stric je poskusil brati, pa mu ni šlo: zmeraj so mu uhajale misli k Luciju in po nekoliko k Jožku.

(Konec prihodnjič.)



Povesti iz avstrijske zgodovine.

(Piše Al. Stroj.)

III.

Rudolf Habsburški.

Leta 1246. je izmrla rodbina babenberških vojvod. Razni vladarji bi se bili radi polastili njihove dedščine; zato so se vnele hude vojske. Sreča je bila mila Otokarju, češkemu kralju, ki je dobil Avstrijsko, Štajersko, Koroško in nekaj Kranjskega. Pa tudi širno nemško cesarstvo tedaj ni imelo cesarja. Vitezi in knezi so bili jako ošabni in siloviti; postav jim ni bilo mar, veljala je samo pest in orožje. Kmalu so se velikaši prepričali, da tako ne sme dalje biti in so l. 1273. izvolili Rudolfa Habsburškega za cesarja. Novi vladar se ni ponašal z obširnimi posestvi in z dolgo vrsto slavnih pradedov, a bil je hraber vitez, ki je že mnogokrat branil neoboroženega kupca in meščana pred oboroženim samosilnikom. Imel je tudi vse druge lastnosti, ki dičijo dobrega vladarja, zlasti se je priljubil po svoji dobrotljivosti in razumnosti prostaku kot olikancu. Lepi vzgledi njegovega prijaznega obnašanja do slehrnega podložnika so šli tedaj od ust do ust; zapisali so nam jih tudi zgodovinarji.

Ko je bil Rudolf še na svojem rodbinskem gradu v Svici, prišel je nekdam k imovitemu krznarju v bližnje mesto. Bila je nedelja; žametno obleko je imel gospodar, svileno gospodinja. Postregli so visokemu gostu s tečno juho, ukusno pečenko in s slastnimi medenimi štruklji. Gospodar mu je natočil rujnega vina v dragoceno čašo. Rudolf je bil prav dobre volje in je rekel marsikatero veselo in osoljeno. Mej drugim je menil: »Vam, mojster krznar, gre delo dobro od rok. Pripravili ste si lepo domačijo; dobro ste se z vsem založili. Sedaj lahko pustite delo in...«

»In se polenim! — hočete reči gospod grof«, reče krznar. »Toda, dokler me ljubi Bog ohrani zdravega, tega ne storim. Srečen sem bil dosedaj; z delom sem si služil kruh. Kot delavec hočem umreti.«

»Vrlo govorite, mojster!« pravi Rudolf in poda krznarju roko, rekoč: »Prav tako! Vam je dalo delo srečo in zadovoljnost; ostanite i sami priden in vesten delavec do smrti!«

Nekdaj je prišel Rudolfa pomoči prosit ubožen trgovec. Rudolf ga prijazno posluša, potem pa pravi: »Vzemite me kot tovariša pri kupčiji. Tu vam izročam vsoto denarja. Kupite si v Argavu 12 sodov slanikov, peljite jih po Renu v Kolónijo; tam jih prodajte, kupite vina in je peljite na prodaj v Štrasburg.«

»Vi se šalite, gospod grof!« opomni trgovec. »Iz Švice naj peljem slanike v Kolónijo, kjer jih prav po ceni dobivajo iz bližnje Holandije? In v Kolóniji naj kupim dragega vina, da je postavim v prodaj v vinorodni Alzaciji?«

»Da, tako storite! Le pod tem pogojem sem vam tovariš pri kupčiji«, odgovori Rudolf.

Trgovca je silila potreba, in se je ravnal po tem nasvetu. A kaj se zgodi? Iz Holandije isto leto ni bilo dobiti slanikov, in trgovec je v Kolóniji švicarske prav dobro prodal, tam je kupil vina in napravil dobro kupčijo ž njim v Alzaciji, kjer je isto leto toča pobila po vinogradih. Po dvojni srečni kupčiji je postal trgovec bogat mož in ves vesel je hitel v Švico k svojemu kupčijskemu tovarišu, da mu izroči del dobička. Grofu Rudolfu se je pač zdelo, da se bo kupčija dobro obnesla. Od trgovca seveda ni hotel vzeti denarja, temveč ga je samo opomnil, naj pri svojem poslu zlasti v Boga zaupa in naj nikar ne izgubi poguma, kajti: Človek obrača, Bog pa obrne — človeku v prid.

Kakor pa si je pridobil Rudolf delavca in trgovca, tako je znal ceniti umetnika in učenjaka. Nekdaj je bil v vojaškem taboru; tedaj pride učenjak iz Štrasburga in mu izroči učen spis o vojskah med Rimljani in Nemci in o lastnostih dobrega vojskovodje. Rudolf pregleda učeno delo in dá potem učenjaku zlato verižico ter mu ukaže prinesiti precejšnjo vsoto denarja. Ko so vitezi to videli, menili so, naj bi se s tem denarjem raje nakupilo orožje. Rudolf pa jim reče: »Kaj se vam ne zdi prav, da učenjaki hvalijo hrabre vojake? S tem tudi nas spodbujajo k večji hrabrosti in vztrajnosti.«

Splošno priljubljenega Rudolfa Habsburškega so torej nemški volilni knezi l. 1273. izvolili za cesarja. Velikaši in vitezi na Nemškem so ga pripoznali za svojega vladarja, samo češki kralj Otokar se mu ni hotel pokoriti. Vnela se je huda vojska. Zmagal je Rudolf, ki je pa ravnal jako plemenito s sovražnikom. Ko so pred zadnjo bitko pri Suhih Krutih l. 1278. izdajalci iz Otokarjevega tabora prišli k Rudolfu in mu povedali, da je čeških trum silno veliko, da pa so oni pripravljene kralja na lovu umoriti in Rudolfu pomagati k zmagi, zaklical je Rudolf: »Poberite se mi izpred očíj, ničvredneži! Bog me varuj, da bi se na ta način maščeval nad sovražnikom.« Ukazal je izdajice prijeti, zvezati in jih Otokarju peljati. Bil je potem celo varih kraljevih mladoletnih otrok in jim je branil očetovo dedščino.

Avstrijo, Štajersko, Kranjsko in Slovensko Krajino pa je l. 1282. podelil svojima sinovoma Albrehtu in Rudolfu, a prihodnje leto je določil, naj bo Albreht sam vladar. In 11. julija l. 1283. so se zbrali plemenitaši iz imenovanih dežel ter so prisegli zvestobo Habsburžanom. Kar so tedaj predniki obljubili, spolnovali so vedno zvesto zlasti Slovenci. Ko je pred dvanajstimi leti — ob šeststoletnici imenovanega dogodka — prišel sam presvetli cesar Franc Jožef na Štajersko in Kranjsko, prepričal se je, kako verno izpolnjujejo Slovenci to obljubo in kako zvesti in udani so presvetli Habsburški vladarski rodbini.



Čudoviti zvonček.

<p>Živel je svetnik nekóđ — Pomni ga le stari rod — Vol pasóč se na ledini Bil tovariš mu jedini.</p> <p>Vola pa ukrade tat, S tihih ga odpelje trat; A na vratu volu poje Zvonček mirno pesni svoje.</p> <p>Tat zvonjenja se zboji, S senom zvonček zamaši, Zamašen brenči vsejedno, Kot bi žugal kazen vedno.</p> <p>Kaj storiti? — Moder sklep: Zvonček vzame, spravi v žep; A tu poje še glasneje, Z volom tat beži hitreje.</p>	<p>V skrinjo skrrije bron doma, Močno tudi tu zvončklja; Tat oplašen premišljuje, Vest ga pēče vedno huje.</p> <p>Z zvoncem ven beží na vrt, V senci ga zakoplje trt; S tal še bolj odmeva čudno, Ven izkoplje ga nemudno.</p> <p>Hitro stopi k volu tat, Zvonček dene mu na vrat, Urno žene ga od hiše, Zdaj šele spet mirno diše.</p> <p>Zvonček božji, ki zveni, Glas nemirni je vesti: Srečna, srečna tista duša, Ki ta glas vesti posluša.</p>
---	---

J. Volkov.



Na Jurijevo.

Dva dečka trobita in vodita „zelenega Jurija“ od hiše do hiše, tretji pa nosi košarico za darove in pōje:

Od hiše do hiše hódimo,
 Zelenega Jurija vódimo,
 On pómład veselo prinesel je,
 Vso zemljo z zelenjem potresel je:
 Zima, zima, hajd za peč
 V górkó postelj léč!

Deček s košarico dá gospodarju ali gospodinji brezovo šibico in pōje:

<p>To šibo za streho shránite, Da ž njo se požara ubránite, Da kázni poredno vam déčico In vabi k hiši vam sréčico. Sreča, sreča, pridi k nam, Glej, odprt je hram!</p>	<p>Ker take darove vam nósimo, Od vas jih v zameno prósimo: Imate kaj bele pogačice? Ne branimo tudi se kračice; Bodi jajce, bodi hleb V naš izgini žep!</p>
--	---

Bogato gorica obrôdi vam,
 Bogato se polje oplôdi vam,
 Podeli Bog kruha vam belega,
 Vsi lica bodite veselega.
 Mi moramo drugam,
 Hvala, hvala vam!

Smiljan Smiljanič.





„Hvaljen bodi Kralj, kateri pride v imenu Gospodovem!“

Luk. 19, 38.

Predrámi se, Jeruzalem, predrámi,
 Z obleko svatovsko se brž odíči;
 Kar lepoticja hranijo ti hrami,
 Kar cvetja solnčni ti rodijo griči;
 Oj híti ž njim pred vrata mestna, híti,
 Kar moreš, s cveti, biseri okíti:
 Glej, Kralj se tvoj ti bliža na osličí —
 Iz duše dnà ‚hozana‘ mu zakličí!

Hozana! mu zakličí in zaóri,
 Pogrní pot s preprogami in cveti;
 Zeléne so mladíke v Oljski góri,
 Híté naj pónje sini tí nešteti;
 Naj združijo se v zборе cvetne deve,
 Da pevajo pred Kraljem slavospeve,
 A mesto vse prisézi, da živeti
 Na veke hočeš zanj in zanj umreti.

Oj, štiri tisoč let si koprnelo
 In s tihim koprnenjem nanj čakalo.
 A danes poj, Jeruzalem, veselo,
 Zapoj, zavriskaj, da prešine skalo:
 Mesija naš, Mesija naš prihaja,
 Obljubljen rodu našemu iz raja —
 Nebó nam danes Kralja je poslalo,
 Jehôvi vse zató prepevaj hvalo!

Jos. Volc.



Ptičar.

(Povest. — Piše Basnigoj.)

II.

Počasi se je priplazil Tonček domov. Srce mu je zelo utripalo. Kdor ima slabo vest, ta se boji. Takoj v kuhinji je oddal materi sol in sladkor, tobak je pa nesel v sobo očetu. Ali že mati so ga prijemali, kje da je hodil tako dolgo. Ker se Tonček ni izgovarjal in šel v sobo, umolknili so mati, dobro vedoč, da se bosta z očetom pomenila, kaj in kako.

»Nate, oče, tobak! Sam sem ga izbiral in najdebelejši zavitek sem vam prinesel!« Tako se je hvalil Tonček in skušal preslepiti očeta.

»Ali te zato ni bilo tako dolgo, ker si tobak izbiral?«

»Rožič mi je dala Mina; tako le dolg je bil.« Tonček pokaže na mizi z rokami, kako velik je bil rožič.

»Vprašam, kje si bil toliko časa, ne pa kak rožič si dobil?«

»S Španovim hlapcem sva penice gledala v drenovem grmu. Gnezdo je še, mladiči so že izpeljani.«

»Meni se zdi, da sta nekaj drugega iskala v grmu, ne penic. Povej po pravici!«

»Nič drugega.« Tončka je zbudlo nekaj pri srcu, in beseda mu je zastala. Očetu se je zlagal. Ni se jim upal pogledati v obraz. Od mize se je obrnil in hotel iti proti klopi pri peči, da bi sezul natikače. Toda oče ga pogledajo in resno rečejo: »Tonček!«

»Kaj?« vpraša boječé deček in pogleda strahoma očeta. Ali hitro povesi pogled. Oče ponové:

»Tonček, ti lažeš! Povej, kaj sta iskala s hlapcem!«

V Tončku se je zopet pričel boj. Nekaj mu je govorilo na srce: »Molči! Če poveš, da si izgubil denar, ne bo se ti godilo dobro. Oče te bodo s šibo. Le taji, kar se dá. Nalašč te izkušajo, ne vedó pa nič, saj te niso videli.« Nasproti se je pa oglašal drug, mil in proséč glas: »Tonček, pomisli, laž je greh. Povej resnico in priznaj krivico, očeta prosí, odpustili ti bodo.« Ali nasprotni glas je hudobno dražil Tončka: »Le povej, če hočeš biti tepen!« Ta glas je zmagal. Tonček je ponovil laž in odgovoril: »Saj sem rekel, da penice, nič drugega!«

Tedaj se je obrnil od njega angelj varih in bridko zajokal. Hudobni angelj se je pa smejal in režal ter ga hvalil, da je prav odgovoril. Ali ta hvala je bila malovredna. Zakaj oče so vzeli izpod stropa šibo — še sv. Miklavž jo je bil prinesel — in ta je iztirjala pravico. Tonček je jokal na ves glas, dasi ga ni tako zelo bolelo. Vzbudil je s kričanjem sestrico v zibki, da je tudi ta pričela jokati in nazadnje se je solzila še Rozalka, ki je zibala Urško. Kak nepokoj in koliko zdražbo napravi grda laž!

Mati so prišli v sobo in rekli očetu: »Ali se je lagal?«

»Kako pa! In kako trdovratno!«

»Neumnež ti, kaj lažeš? Španov nam je vse povedal, da si denar izgubil, in da sta iskala v grmu. Ali ti nisem rekla, da ne hodi z denarjem drugam, kakor v prodajalnico? Sedaj pa trpiš, prav ti je!«

Tonček je vzdihal in tiščal z glavo v peč. Sram ga je bilo in kesal se je, da ni slušal angelja variha.

»Ali boš kaj prosil odpuščenja očeta, ali nič?« vprašajo ga mati. »Le hitro od peči in skesano prosí, če ne . . .«

Počasi je šlo in debele solze so mu tekle po licih, ko je stal pred očetom in jecaje nekaj izgovarjal. Oče so mu drage volje odpustili in pristavili, da bi vsega tega ne bilo treba, ko bi bil takoj priznal krivdo in prosil odpuščenja. »Ker si denar izgubil, moraš vendar nekaj povrniti. Zato boš izbiral semensko žito; sicer bi lahko šel pod milo nebo; ker si pa tak, sedi za mizo in čakaj, da ti prinesó mati žita!«

Dolgočasno delo je bilo, ko je Tonček zrno za zrnom prebiral na mizi in ločil ljulko od pščenice. Ono je metal na tla — v smeti, to je pa zbiral na kupček, da se vseje in obrodi bogatega sadu.

Čudno je to, kaj ne: Ljulko je lahko ločil od pšenice, iz svojega srca je pa ni znal poruvati, ko mu je zasejal hudobni duh vanje ljulko — laži.

III.

O sv. Jakopu je bilo, jedno leto po tem dogodku. Tonček je hodil takrat prvo leto v šolo. S početka je bil priden. Ni mu bilo kaj očitati. Pridno je pretezal in obračal abecednik, da ga je do poletja že pošteno obdrgnil. In ne samo obračal, tudi naučil se je nekaj iz njega. Staremu očetu je že prebiral imena svetnikov v pratiki. Ded so seveda poznali svetnike dobro po podobi, dasi niso znali brati. Izkušali so le Tončka, če res kaj zna, ali le iz glave bere in ponavlja, kar v šoli sliši. In nekoč se jim je res posrečilo, da so ga ujeli. Prebrala sta že več imen. Tonček pa ni imel nič posebnega veselja, da bi bil bral. Mikalo ga je iz hiše.

»Če tega-le prav prebereš, potem pojdeš, kamor ti je drago«, rekli so mu ded in pokazali rdečo gos v pratiki. Tonček hitro pogleda, vidi v besedi črki *a*, *r*, in nič ne pogleda in ne pomisli več; moško se odreže: »Raca.«

»Raca, bica-baca, ta pa ne velja. Kam gledaš? Ali se ne bere nad gosjo: »Martin?« Preslabo si pogledal. »Hitro storjeno, rado skaženo,« sedaj mi moraš še jednega prebrati za kazen, ker nisi dobro pogledal!«

Tonček je slovkoval počasi ime, potem je pa šel med tovariše, ki so bili svinjko na pašniku. Veselo je bilo tam. Dečki so vpili in preganjali kroglo-svinjko, pastir' jo je zavračal in gonil v hlev — v jamico. Toda komaj jo je privalil blizu hleva, že jo je kdo udaril s palico, in svinjka je bila zopet v škodi. Tonček ni mogel sredi igre vmes. Zato je le gledal. Pastir' je bil takrat Ažmanov Cene. Branil je svinjko, da se je kar potil. Nazadnje mu je bilo pa že odveč tako zastonjsko delo. Vrgel je palico in se razhudil, da ne bo več za pastirja'. Dečki so se norčevali ž njim in mu

nagajali. Cene je pa pošepetal Tončku nekaj na uho, in hitro sta se izgubila oba od družbe.

»Zatoženka, zatožena!« kričal je zbor igralcev za njima. »Za ptiči gresta, le čakajta!«

Dečki so poznali Ceneta in hitro uganili, kam sta krenila s Tončkom. Cene je vedel po celem logu za vse srakoperje, senice, brinovke, kose in kar je še gnezdilo v logu.

Cene je imel štiri leta več kot Tonček. V šolo je hodil še vedno samo popoldne. Ni spraval tako daleč, da bi bil hodil z dopoldanskimi. Ni imel glave za uk, tako je sam pravil. Prebrisan je pa bil za nagajivosti in nerodnosti. Kadar se je vprašalo v šoli, kdo je to in ono naredil, glasilo se je vedno: Cene.

In tega Ceneta se je poprijemal Tonček; ali morda bo še bolj prav narobe: Cene se ga je držal kakor klop. Spoznal je naglo, kako gori Tonček za ptiče. Znal mu je govoriti in seveda tudi lagati — zakaj kdor mnogo govori, ta mnogo vé, ali mnogo laže. Vesel je bil, da ga je Tonček slušal. Imel je tovariša. Prijetnejše je, če sta dva, kakor če se mora sam klatiti po grmovju in plazati po drevju.

Pogosto Tonček ni mogel s Cenetom. Na tega ni pazil nihče. Očeta ni imel več, mati so pa delali od zore do mraka in služili pri ljudeh, da so ujeli kak krajcar. Ali Tonček je moral biti doma in le za nekaj časa se je smel iti razvedrit v družbo.

Ko sta dečka šla v log, pravil in lagal je Cene Tončku, da vé za kobilarje in da jih ima že ujete v kletki. Stara dva jih pa hodita še pitat. Tonček mu je verjel in ga prosil, naj mu jih pokaže.

»Ne«, pravi Cene, »danes ne. Jutri popoldne pridi sem-le, potem greva pogledat!«

»Popoldne moram v šolo«, ugovarja Tonček.

»Moraš? Ne bodi neumen! Ali ni bolj prijetno v logu, kot v šoli? Saj ti ni treba vsak dan hoditi. Učitelj ne bode vedel nič, doma tudi nič, kje si bil, in vse bo dobro. Kar pridi gotovo, ne bo ti žal. Če izostaneš enkrat iz šole, kaj pa to? Saj pravijo: ‚Enkrat, nobenkrat.‘«

Tonček mu je še dolgo ugovarjal, ali slednjič se je udal. Vrnil se je domov. Po poti mu je očitala vest, da ne bo prav, če se gre potepat in ne v šolo. Ali vedno mu je prihajalo na misel: »Enkrat, nobenkrat«. Zato je prišedši do doma tako sklenil, da gre drugi dan gledat kobilarje in ne pojde v šolo.

Ko je drugi dan Tonček odkosil, oprtal je hitro torbico in hotel takoj oditi.

»Kam se ti mudi tako?« vprašajo ded in pogledajo na uro. »Še pol ene ni, ti že hočeš iti! Preberi še enkrat, kar so ti v šoli ukazali. Ko udari pol, potem le pojdi!«

Ded in vsi domači so odšli na polje, le Tonček, Rozalka in Urška so bili doma. Toda Tončku so preveč zbegali glavo kobilarji. Gledal je v knjigo, gledal. Ali videl ni menda nobene črke; v same rumene kobilarčke so se izpremenile besede. Nekaj časa je sedel pri knjigi, ali zdela se mu je četrt

ure neznansko dolga. Pogledaval je na uro; zdelo se mu je, da veliki leseni kazalec kar stoji. Zato je vstal izza mize in šel k uri ter potolkel po leseni omarici stare ure. Ta se je menda res zbala Tončkove jeze in udarila je pol ene. Tedaj je bil prost in smel je iti v šolo — k Cenetu.

Ko pride Tonček na dogovorjeno mesto v logu, Ceneta še ni bilo. Zato je legel pod grm v senco in nepotrpežljivo čakal tovariša. Večkrat je vstajal, pogledaval na vse strani, poslušal, tudi požvižgaval — ali Ceneta ni bilo. V zvoniku je odbila ura eno, Ceneta še ni bilo. Kako rad bi bil tedaj Tonček v šoli! Nekaj ga je vleklo, naj steče proti šoli. Nekaj bo zamudil, ali bolje bo samo nekaj, kakor pa vse. Toda Tonček se ni dal ganiti. Nemirno je lomil vejice od grma in jih rezljal s pipcem, da bi mu hitreje potekal čas. Upal je, da mora priti vsak hip Cene. Ali Tončka je varalo upanje. Čas se je vlekel, kakor sama večnost; v šoli ni bila nikdar cela ura tako dolga kakor v logu ena četrt. Tonček se je pričel jeziti na Ceneta in delal naklepe, kako ga bo plačal za to sleparijo. »Nič več ga ne pogledam«, bil je zadnji sklep. Vstal je in šel iz loga proti cesti kakor megla brez vetra. Vsakega človeka se je prestrašil in se ga ognil, če je vedel, da bi ga poznal.

Po poti prižene konjski kupec in mešetar Ulčar iskro kobilico. Vedel jo je kovat. Ko zagleda Tončka, nagovori ga:

»Fantič, kam greš?«

»Nikamor.«

»Če ne greš nikamor, pojdi z mano, da boš branil muham. Dam ti krajcar, ná.«

Tonček je segel po denarju in drage volje šel z Ulčarjem. Sedaj je imel dober izgovor, ako bi ga kdo vprašal, kje da je bil med šolo. »Muham sem branil«, odrezal bi se na kratko, in moral bi vsakdo molčati. Med potjo je odrezal v grmu dve veji in moško šel za kobilico.

Pri kovaču je pelo kladivo po nakovalu, iskre so pršale na vse strani. Meh je pa dihal v žrjavico, da je gorelo kakor v peklu. Tonček je bil vesel, da je smel v kovačnico. Res da je bil kovač Jurij hud mož, ki je zapodil vselej radovedneže od kovačnice in jim zagrozil s kleščami, češ, da jim pošči plje ušesa, ako ne gredó stran. Toda danes je prišel Tonček kovat z mešetarjem in zato je brez skrbi bival v kovačnici, dokler so se grele in varile podkve za kobilico.

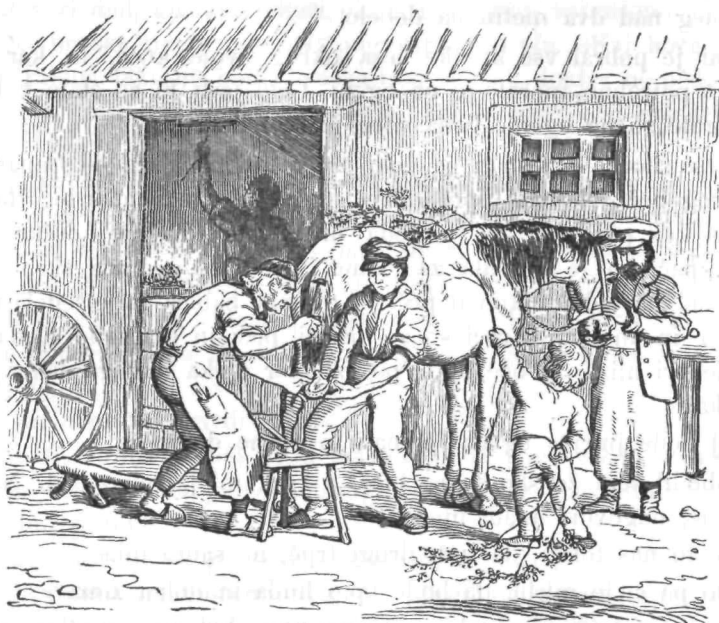
Ko je umeril kovač Jurij zadnjo podkev, privzdignil je pomagač zadnjo nogo, Jurij je pristavil mizico, na kateri je imel klešče, žreblje, pile in kar je še rabil za kovanje. Primeril je podkev na rog. Tako se je prilegla, kakor bi bila zrastena z rogom. Jurij je bil izvrsten kovač. Nato je nastavil žrebelj. Ali predno ga je udaril, opozoril je Tončka: »Fant, sedaj pa le pazi na muhe! Če se mi izpodvije žrebelj in tako zakujem kobilico, vlekel boš ti z zobmi žrebelj iz noge! Slišal?«

Tonček se je iztegal po konju in mahal sedaj z levico sedaj z desnico ter odganjal obade in brenčeljne, da ni bilo nobenemu obstanka na konjski koži. Ulčar, ki je dajal kruha kobilici, da je rajše stala, pohvalil ga je:

»Tonček, ti si dober muhavnik! Dam ti potlej še en krajcar.«

Komaj ga je pohvalil konjar, kar se oglasi za Tončkom: »I, ti nepridiprav, ti! Ali je tukaj šola?«

Tončku je padla veja iz rok. Izpoznal je dedov glas. Pogledal je krog sebe, in kjer je bila največja vrzel med dedom in ograjo, tam je švignil mimo njega in bežal, kar se je dalo. Slaba vest ga je pognala v beg. Deda bi se mu ne bilo treba toliko bati, in se ga tudi sicer res ni bal; toda danes



»Tonček je mahal sedaj z levico sedaj z desnico«

pa. Ulčar je kričal za Tončkom, naj se vrne. Tonček jo je pa drvil naravnost proti logu; v eni roki je držal klobuk, z drugo je poprijel torbico, da mu ni preveč odletavala na hrbtu.

Dedu je kovač zvezal vile, katere je zlomil na polju. V tem je pa zvedel ded od Ulčarja, kje da je dobil Tončka, in kako sta se pomenila, da bo branil muham. Ded je pomajaval z glavo in plačevajoč od popravljenih vil pet krajcarjev rekel kovaču in Ulčarju: »Da je fant tako zrel, tega nisem mislil.«

(Dalje prihodnjič.)



Stara tepka.

(Zimska podoba.)

Bilo je po tistem letu, ko so cerkev zidali. Huda zima je bila, da še stari ljudje niso mogli dosti takih pomniti. Sneg je padal, da se je drevje šibilo, in stare strehe so pokale. Že se je nebo zjasnilo, in ljudje so pridno razmetavali sneg raz pota in ceste. A zopet se je pooblačilo, in nov sneg je pokril stari. In to se je ponovilo večkrat tisto zimo. Ljudje so se grelji pri pečéh in s strahom gledali, kaj prinese bodočnost.

Že je potegnil topli jug — toda umakne se in ogne burji, ki je razsajala nad snegom ter pometala ž njim kakor s cestnim prahom. Medlo je, prenehalo in zopet medlo. Zima ni hotela odstopiti.

Ljudem je zmanjkalo drv. Dokler je bilo še kaj v peč dejati, bilo je še. Toda drva so pošla, in gozd je daleč. Snega je bilo na kupe, in komaj so se ljudje pririli drug do drugega, nikar da bi se kdo upal v gozd, koder je ležal sneg nad dva metra na debelo.

Cepar je pobral vse koščke lesa okrog svoje kočee, in kar le ni bilo neobhodno potrebno, moralo je na ogenj. Celó jasli, ki so stale v hlevu pred sivko, morale so na ogenj. Toda sneg je še naletaval.

Kaj se hoče — kuhati je bilo treba in greti se! — Ceparjevi so se gnetli okrog peči. Ni bila topla odveč, toda bila je vendar-le. Rada bi bila mati vrgla kak panjač v peč — toda ni ga bilo. Zadnje koščke je zagnala opoldne v peč, ko je skuhala za južino. Vsem se je brala skrb na obrazu. Ded je sedel na enem koncu peči in dremal, babica pa je sedela na drugem koncu peči in molila. Otroci so se tiščali peči in klaverno gledali po hiši. Mati prede pri mizi, in oče hodi po izbi ter ujčka malega Jakca na rokah, ker je jokal.

»Kaj bode jutri?« oglasi se mati in obrne do moža.

»Obhodil sem že skoro vse hiše, a vsak mi je odgovoril: Nimamo. In res nimajo«, odgovori mladi mož.

»No, to nas tolaži, da tudi drugi trpé, ne samo mi.«

»Kdo pa si je mislil, da bode tako huda in dolga zima?«

»Jaz še ne pomnim take«, izpregovori ded na zapečku. »Star sem, poskusil sem lakot in pomanjkanje, a takega še ne.«

»Kaj, oče, ko bi posekali ono staro tepko pred hišo? Stara je, votla je, rodila ne bode več dolgo. Drugih drevesc je škoda na vrtu, ker so mlada in šibka, in skoro vsa ste si že vi zasadili«, reče mladi Cepar.

»Tega pa ne, moj sin! Tepke ne! Ali ne veš, da je hruška poseben spomin Ceparjevega rodú? Jaz sem jo podedoval po svojem očetu in oče moj mi je pravil, da jo je podedoval po svojih stariših. Stara je, kakor je star rod Ceparjev.«

»Ali sila je sila, oče! Ali hočemo kuhati s snegom?«

»Bode že Bog dal«, oglasi se babica. »Oh, kam bodem hodila sedet in počivat po letu!«

»Ata, ne tepke!« oglasé se tudi otroci.

»No, pa jo pusti še za sedaj«, pristavlja mati, in solza se ji utrne v očesu.

»No, tiste veje pri tleh bodem obsekal«, govori zopet mladi Cepar. »Tiste tako ne rodé dosti, ker so že zvečine suhe. Nekaj bode že.« Nihče mu ni več ugovarjal. Dete izroči ženi, poišče sekiro in odpre duri.

Votlo je zvenela stara hruška, ko je padala nanjo Ceparjeva sekira. Suhe veje so odskakovale, in kmalu je ležalo pet debelih vej v snegu.

Pet dnij so bili preskrbljeni z drvi. — Toda zima le pritiska, in sneg se neče umakniti. Še marsikje drugod je zapela sekira po sadnem drevju, da so imeli kaj podkuriti.

Cepar je še nekaj vej odsekal stari tepki, da je le še vrh čepel na starem deblu.

»Tako se mi zdi ta tepka kakor jaz. Menda pojdeva oba kmalu od hiše«, izpregovori ded, gledajoč skozi okno, s snegom zaprašeno.

»Ej, oče, hruška pojde poprej«, odgovarja mu sin. »Kaj hočemo? Bog je gospodar. Rodila tako ne bode hruška Bog vé kaj, dokler ne požene novih mladik. Najbolje je, da še deblo posekamo. Potem smo vsaj preskrbljeni za nekaj časa.«

»Ah, nikar, ata! Hrušek ne bodemo več mogli pobirati.«

»Vsadil bodem drugo, otroci! Imela bode še boljše hruške kakor tepka.«

»Ta tepka je poseben spomin naše hiše, rekel sem že večkrat«, izpregovori zopet ded. »Mojemu očetu je pravil njegov oče, da je ta tepka hišin blagoslov. »Imej jo v časti«, dejal mu je; le kadar bode sila tako velika, da ne bode več lesa pri hiši toliko, kolikor ga je treba, da se klobasa zašpili, tedaj se je loti.«

»Tega mi niste še pravili, oče!«

»Ker ni bilo treba doslej. Kaj takega se ne pové vselej in vsakemu.«

»No, če je tako, tedaj je pač letos prišel tisti čas. Saj vidite, da nimamo drv ni za jedno špiljo.«

»Moj sin! Lesa je še pri hiši. Poglej tramove.«

»Ali teh vendar ne moremo izdreti. Podreti bi morali hišo.«

»Saj res«, oglasi se žena. »Le posekaj jo, moj mož! Brez drv vendar ne moremo živeti. Sila je velika.«

»Tako malo se ceni dandanes starih ljudij beseda. Stôri, kakor hočeš, saj si gospodar. Jaz je ne bi!« reče zopet ded na zapečku in gleda nepremično v peč.

Babica je dremala. Otroci so molčali.

»Skrivaj naredi, pa bode!« reče mlada žena potihoma možu.

Ko je drugo jutro zgodaj še vse spalo, izplazi se mladi Cepar natihoma iz hiše. Sneg je zletel z vrhovja možu za vrat. Strese se in jezneje udari s sekiro. Precej časa udarja na tepko. Ded je čul njegove tihe stopinje, čul tudi udarce sekire. Solza se mu je utrnila pod odejo — — —

Tres — tresek! in stara tepka je položila svoje stare kosti po snegu —

In glej čudo! Ko Cepar posekuje štrleče treske ob deblu, ki je obstal v zemlji, zadene s sekiro na nekaj železnega. Zažvenketalo je. Osnaži štor in v sredi votlega in gnjilega štora zapazi globoko zasajeno železno posodico. Potegne jedenkrat — dvakrat in v roki mu obtiči. Potrese — »to so denarji«, misli si. Vstane in hiti v hišo. Odpreti niso mogli posodice — razbijejo jo — — —. Po tleh pa se razsujejo — srebrni tolarji . . . Bilo jih je ravno sto — — —

Ni je nesreče brez sreče.

P. Bohinjec.





LISTJE IN CVETJE.

Kdo vé?

3. Zakaj so mučence devali v vrelo olje in ne v navadni krop?

4. Kako se je deželi reklo,

Kjer znašli so škrlat in steklo?

Odgovor na vprašanji v zadnjem listu:

1. Vroča jed se zato shladi s pihanjem, ker pihanje privaja novega zraka, ki še ni nasičen z vlago, in tako pospešuje izhlapevanje. Izhlapevanje pa potrebuje mnogo gorkote in, odjemaje toploto, dela hlad: čim hitreje izhlapeva tekočina, tem urnejše se ohladi. Zeló gosta jed se pa ne ohladi s pihanjem nič hitreje kakor brez pihanja. — 2. Muha ima tako narejene nožice, da se ploščato pritiskajo tje, kamor stopa, in da se ob jednem zrak odpravi izpod vzbočenih stopál, katera sedaj tlak zunanega zraka pritisne k stropu ali steni. Saj ti tudi votel ključ obvisi na ustnicah, ako iz njega izsrkaš zrak in ga hitro pritisneš, predno more nov zrak šiniti v ključ. Na ta način si tudi otroci želodove skledice (kapice) pritiskajo na lice, kjer se potlej same trdno držijo.

Odgonetki ugank v 3. številki:

1. Zvezde. — 2. Sir.

Prav so ju ugani! Albin Nendl, učen. pri sv. Juriju; Jospina Bezljaj, Leopoldina Tomšič, učit. kandidatinja; Mar. Uršič, Anka Poglajen, Jerica Žen, Hermina Sartory, Ivanka Kalin, Mar. Belle, Mar. Kalan, gojenke Lichten-turnovega zavoda v Ljubljani; Pavla Jarc, Anica Kavčič, Frida Šešerko in Julijana Švarc pri sv. Juriju ob juž. žel.

Nove knjige in listi.

To pot vam moram, mladi čitatelji, naznati več novih knjig in knjižič, katere so posebej vam namenjene:

1. **Zabavna knjižnica** za slovensko mladino. Urejuje in izdaje Anton Kosi, učitelj v Središču. IV. zvezek. V Ljubljani. 1895. Katol. Tiskarna. Samozaložba. Cena 15 kr. — Ta mladinska knjižnica je že dovolj poznana med mladim svetom in nadaljuje v pričujočem snopiču jednako berilo: pravljice, legende, pripovedke, narovoslovni spis »Brezca«, nekaj pregovorov, kratkočasnic, zabavnih nalog in nekaj praktičnih nasvetov za vsakdanje življenje. Z opombico na str. 17. nismo zadovoljni, ker bi

se lahko razlagala napačno, zakaj zvonovi so posvečeni tudi zoper hudo uro, in tu je treba oboje v poštev jemati — molitev in blagoslov.

2. **Pomladni glasi**, posvečeni slovenski mladini. Uredil in založil Frančišek Finžgar. V Ljubljani. 1895. Tiskala Katol. Tiskarna. V. zvezek. — Komu niso še znani ti ljubko doneči mladinski glasi, saj jih čujemo letošnje pomlad že petič. Raznovrstno, jako mično in blažino vsebino v vezani in nevezani besedi nam pové uvodna pesen »Naročilo«, ki pravi, da

„Pojo sedanje nam in čase davne,
Pojo radost otrok in bolečine,
Pojo nesrečo ptuje domovine,
Pojo može domače zemlje slavne.“

Natančneje nočem ovajati, kaj ima v sebi lepa knjižca, le berite sami; prepričan sem, da vam bo v veselje in korist. Tudi zunanja oblika je jako lična, cena nizka: kart. 35 kr.

3. **Knjižnica za mladino**. Ustanovila »Zaveza slovenskih učiteljskih društev«. Izdajatelj in odgovorni urednik Andr. Gaberšček. V Gorici 1895. Celoletna naročnina 1 glđ. 80 kr.; posamezni snopiči, ki izhajajo vsak mesec, po 20 kr. — I. snopič: Dva brata, Milosrčna Zorana. Tudi ta knjižica je mično pisana in se bo vdomačila v mladinskih krogih. O prvi povesti je povedano, da je »nagrada po prof. Ant. Bezenšek«. Rajše bi bili torej vsprejeli izvirno delo; vendar nismo načeloma zoper prevode, ker nam je le za korist in blaženje mladih src. Toda prevod bodi vselej tak, da se mu ne bo kar nič več poznala tuja zemlja, na kateri je izrastel, kakor so, n. pr. mnoge knjige Kr. Smida. — II. snopič: Veselje in žalost. Prosto poslovenil Janko Leban, nadučitelj. Ta zvezek nam bolj ugaja nego prvi; pripovedovanje je v obče priprostejše in mikavnejše. Glede jezika se tudi nam zdi, da je bila nekje sodba prestroga, ker posameznik ne more kratiti svobode jeziku, kateri se šele razvija ter nima še vsestransko določenih in stalnih slovničnih pravil. Vsaj za mladino in šolske knjige bodi merodajna ona slovnica, ki je uradno zaukazana ali vsaj dovoljena. Glede vsebine pa seveda tudi ne moremo zamolčati, naj vzorniki, kateri se mladini kažejo v posnemno, ne zidajo svoje sreče jedino na podlago lastne pridnosti in spretnosti, marveč naj računajo z višjo močjo in naj se ob jednem ozirajo tudi na svoj vzvišeni namen v večnosti.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 30 kr. Upravništvo „Vrtčev“, sv. Petra cesta št. 6. — Uredništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.